

דינא דמלכותא דינא

חלק א' – באיזה "דינים" שייך דד"ד
 חלק ב' – באיזה "מלכות" שייך דד"ד
 חלק ג' – האם שייך דד"ד בא"י

חלק א' – באיזה "דינים" שייך דד"ד

הקדמה

1. **בבא קמא קיג, ב** - אמר שמואל: דינא דמלכותא דינא. אמר רבא: תדע, דקטלי דיקלי וגשרי גישרי ועברינן עלייהו. ובביאור דברי רבא כתב **תוספות** (שם ד"ה "היכ"י") בדין אין משלמין להם כלום משום דינא דמלכותא דינא.

2. וכן נפסק להלכה **ברמב"ם (הלכות גזלה פ"ה הי"א)**, **טור (חושן משפט סימן שסט)**, **שו"ע (חושן משפט קד, ב) ורמ"א** (חושן משפט בכמה מקומות) דדינא דמלכותא דינא.

טעם לדינא דמלכותא בראשונים

הראשונים הביאו כמה טעמים לדינו של שמואל דדינא דמלכותא דינא, שנים מהם עיקריים.

1# – כל בני המלכות מקבלים עליהם מרצונם חוקי המלך ומשפטי

רשב"ם (בבא בתרא נד, ב ד"ה והאמר שמואל דינא דמלכותא דינא)

3. כל מסים וארנוניות ומנהגות של משפטי מלכים שרגילים להנהיג במלכותם דינא הוא, שכל בני המלכות מקבלים עליהם מרצונם חוקי המלך ומשפטי, והלכך דין גמור הוא, ואין למחזיק בממון חבירו ע"פ חוק המלך הנהוג בעיר משום גזל, עכ"ל.

ועיין בשו"ת **חתם סופר (חלק ה חושן משפט סימן מד)** שהגדיר את דברי הרשב"ם הנ"ל כך:

4. הנה בהא דדינא דמלכותא דינא כ' **רשב"ם** (בב"ב נד, ב) הטעם דהמדינה עצמה ניחא להו, וכו', ולא מיבעי' מנהגי ונימוסי מדינה שבין אדם לחברו כגון קנין קרקע בשטר דהתם מיירי בהכי, אלא **אפי' הטלת מסי' וארנוני' ומכסי' נמי אמרי' שבני מדינה מרצונם מוחלי' על ככה**.

מנחת שלמה (נדריים כח, א)

5. **כוונת הרשב"ם להוסיף** בכך שאפילו אם אינו כ"כ בעלים גמור לגרש אותם מן הארץ, עכ"פ סברא הוא דמרצון הטוב מקבלים עליהם בני המדינה את הדין, עכ"ל.

6. ואפילו אם לא קיבלו עליהם בפירוש, ביאר **שו"ת תה"ד (סי' שמא)** ע"פ רשב"ם הנ"ל, דכיון שהמלכות רגילה בזה הרי על דעת כן אנו קובעים דירה תחתיה ומקבלים עלינו את עולה ומשאה.

וכן מבואר **ברמב"ם (הלכות גזלה ואבדה פרק ה הלכה יח)** [שהמודד הוא הסכמת העם]

7. במה דברים אמורים [שיש דד"ד], במלך שמטבעו יוצא באותן הארצות שהרי הסכימו עליו בני אותה הארץ וסמכה דעתן שהוא אדוניהם והם לו עבדים. אבל אם אין מטבעו יוצא הרי הוא כגזלן בעל זרוע וכמו חבורת ליסטים המזויינין שאין דיניהן דין, וכן מלך זה וכל עבדיו כגזלן לכל דבר.

[כלומר, הכרת העם במטבע כמוה כהכרה בשלטון, ומכאן מקור סמכותו של המלך].

8. וכן פסק בשולחן ערוך (חשן משפט סימן שסט סעיף ב)

2# – כל הארץ של המלך הוא

9. כמה ראשונים כתבו דטעם הדבר לפי שכל הארץ של המלך הוא, והוא יכול לומר להם אם לא תעשו מצוותי אגרש אתכם מן הארץ (עיין חי' הרשב"א נדרים כח, א בשם הר"א ממיץ; רא"ש שם פ"ג סי' יא; ר"ן נדרים כח, א בשם התוס').

שיטה מקובצת (נדרים כח, א)

10. דהוא הדין בכל הדיוטות שבעולם שאם קצבו שלא יהנה אדם בארצם אלא בקוצבתם שדיניהם דין ושמאל הא קא משמע לן שכל הארץ למלך. והיינו דאמרינן **בבבא קמא** דדינא דמלכא דינא דקטלי דיקלי וגשרי גשורי ועברינן עליהו שהדקלים והקרקעות שלו הם.

e.g., sign up at Shul, anything left on the premises is Hefker

האם תוקפו דאורייתא או דרבנן

שו"ת ציץ אליעזר (חלק טז סימן מט אות ד)

11. מדברי רשב"ם אלה למדים דס"ל דדין זה של דינא דמלכותא דינא הוא מדאורייתא, שהרי מסביר טעמא דדינא בזה הוא לפי "שכל בני המלכות מקבלים עליהם מרצונם חקי המלך ומשפטיו". והיינו מפני שהסכימו דעתם של בני המלכות על חקיו ומשפטיו, וא"כ הרי זה גדר של מחילה וקבלה, והר"ן תנאי שבממון שקיים מן התורה. וזהו שמסיים ע"ז הרשב"ם בלשון "והלכך דין גמור הוא", והיינו דין גמור מה"ת, עכת"ד הציץ אליעזר.

12. אולם בעיקר דין זה של דינא דמלכותא דינא, כתב הבית שמואל (בחושן משפט סי' כח ס"ק ג) שאינו מן התורה אלא מדבריהם. אך רוב האחרונים חולקים עליו וסוברים שהוא מן התורה.

באיזה חוקים שייך דד"ד

1# - שיטה שדד"ד שייך רק בדברים השייכים לקרקע

בית יוסף (חושן משפט סימן שסט)

13. בפרק ארבעה נדרים כתב [הרא"ש]... הרא"מ כתב דלא אמרינן דינא דמלכותא דינא אלא דוקא בדינין התלוין בקרקע כמו מכס שאומר המלך לא יעבור אדם בארצי אם לא שיתן המכס, וכהיא דפרק חזקת (בי"ב נד, ב) מלכא אמר מאן דיהיב טסקא ליכול ארעא, וגם כרגא דקרקפתא דאמר מלכא לא יהא בארצי אם לא יתן כד וכד. והיינו טעמא דדיניו דין דארצו הוא. ואף הדיוט שיש לו קרקע כד דינו שלא יהנה אדם מארצו אלא מדעתו ובקצבתו עכ"ל.

2# - שיטה שדד"ד שייך אף בשאר עניני ממון

14. רשב"ם (בבא בתרא נד, ב ד"ה והאמר שמואל דינא דמלכותא דינא) כל מסים וארנוניות ומנהגות של משפטי מלכים שרגילים להנהיג במלכותם דינא הוא.

בית יוסף (חושן משפט סימן שסט) – [הביא שהראב"ה הביא שיטה זו בשם י"מ]

15. **המרדכי** בפרק הגוזל בתרא (מרדכי השלם עמ' קפו) כתב דברי רא"מ, וכתב עוד בשם **ראב"ה** ז"ל: יש מפרשים דוקא בקרקע שייך לומר דינא דמלכותא דינא **ויש מפרשים** שאפילו בשאר ענין בממון, ולא הכריע עכ"ל.

3# - שיטה דאינו דין אלא במה שנעשה בדיני המלכות ושיש למלך תועלת

שו"ת הרשב"א (חלק ג סימן קט וגם חלק ו סימן רנד).

16. לענין דינא דמלכותא דינא שאמרת, בודאי לא אמרו אלא במאי דאיכא הרמנא דמלכא, ובדברים שהם מדיני המלכות, דדינא "דמלכותא" אמרו, דינא "דמלכא" לא אמרו. אלא כמו שאנו יש לנו משפטי מלוכה, כמו שאמר להם שמואל [הנביא] לישראל, דמלך מותר בו, כך בשאר האומות, דינין ידועים יש למלכים, ובהם אמרו דדיניהם דין. אבל דינין שדנין בערכאות, אין אלו ממשפטי המלוכה, אלא הערכאות דנין לעצמן, כמו שימצאו בספרי הדיינין, שאם אין אתה אומר כן, בטלת חס ושלום דיני ישראל.

שיטת הרמ"א - אמרינן "בכל דבר" דינא דמלכותא דינא

רמ"א (חושן משפט סימן שסט סעיף ח)

17. י"א דלא אמרינן דינא דמלכותא דינא אלא במסכים ומכסים התלויים בקרקע, כי המלך גוזר שלא ידורו בארצו כי אם בדרך זה, אבל בשאר דברים, לא. ויש חולקין וסבירא להו דאמרינן **בכל דבר** דינא דמלכותא דינא (מרדכי שם בשם התוס' ות"ה סי' ש"ט), ולכן המלוה על המשכון יכול למכרו אחר שנה, הואיל וכן דינא דמלכותא (שם בשם ר"י בר פרץ); וכן הוא עיקר.

[הרי פסק דאמרינן דינא דמלכותא דינא בכל דבר].

אך, לאחר מזה כתב הרמ"א **(שם סעיף יא)**

18. לא אמרינן דינא דמלכותא אלא **בדבר שיש בו הנאה למלך או שהוא לתקנת בני המדינה**, אבל לא שידונו בדיני עובדי כוכבים, דאם כן בטלו כל דיני ישראל (מהרי"ק שורש קפ"ז).

[הרי פסק דלא אמרינן דינא דמלכותא דינא בכל דבר].

ביאור בדברי הרמ"א

ביאור #1 – כונת הרמ"א לחלק בין דין המלכות למשפט הערכאות, דאף דחוקי המלך יש בהם תוקף לפי דין התורה, לא כן במשפטי הערכאות

סמ"ע (סימן שסט ס"ק כא)

19. עיין בדרכי משה (סעיף י"ד) שהביא לשון הרשב"א וכו'... ונראה דר"ל דאפילו אם גזר המלך בהדיא לילך בתר דיני הערכאות, דאין על דיני ישראל לקיים זה מכח זה דעלינו לקיים מן הדין דינא דמלכותא, דעל כזה לא אמרו, אלא על דברים שהן מחוקי המלוכה.

20. ולפי זה צ"ל דגם מ"ש הרמ"א לפני זה בסעיף ח' ז"ל, "ויש חולקין וס"ל דבכל דבר אמרינן דינא דמלכותא דינא, וכו', וכן הוא עיקר", ג"כ כונתו למ"ש רשב"א הנ"ל, ומה שכתב "בכל דבר", ר"ל אף שאינו ממסים וארנוניות.

ביאור #2 – במשפט המלוכה גופא לא אמרו דדינא דמלכותא דינא אלא במה שנוגע להנאת המלך או לתיקון המדינה, ולא בחוקים שבין אדם לחבירו ובין איש לאשתו וכדומה

שו"ת אגרות משה (חושן משפט חלק ב סימן סב)

21. בענין חברה שפשטה את הרגל וקדם אחד וגבה שלא כפי דינא דמלכותא.

[אחר שהביא הסתירה בדברי הרמ"א, כתב על יישובו של הסמ"ע הנ"ל, ש"הוא דחוק ולא משמע כן בדרכי משה", ולכן כתב ליישב את דברי הרמ"א כך:].

אבל נראה דודאי אף להסוברין דד"מ בכל דבר, היינו מה שנקבע מדד"מ בדיני קנינים ותשלומי הלואות מהנכסים שהוא חסרון להמלכות שיהיה חלוקי דינים בין אינשי לאינשי שמזה אפשר לבא לידי קנאה ותחרות ומריבות. ואף שלא שייך זה לכאורה אלא בדיני שופטי המלך והמדינה מ"מ אולי יחוש המלך גם לזה שלא יהיו שופטים אחרים דנין באופן אחר שג"כ אפשר יבא לערער על דיני המלכות.

22. אבל בענינים שלא שייך זה כגון [1#] בירושת הבת עם הבן שאין זה ענין מדיני כל כך דהרבה אינשי מורשיים כרצונם, [2#] וכן בנוקי בהמה שהתורה חייבה שאף אם הם פטרי לא שייך זה לדד"מ, [3#] וכן חיובי שומרין ודיני שכנים ושלוחים ליכא בזה דד"מ דינא, [4#] וכן בדינים שבין איש לאשתו שג"כ אינו ענין מדיני ויכולה כל משפחה להתנהג כרצונה שלא שייך זה למלך ולא לתקנת בני המדינה. וזהו כונת הרמ"א ס"ס י"א לפרש ה"כל דבר" שבסעיף ח'.

ולפי"ז הדינים שקבעה המלוכה לאם אחד ירד מנכסיו ואין בכחו לנהל עסק שלו שקורין פשיטת רגל (בענקראט) והוא בע"ח להרבה אנשים, שימנו ועד של ג' אנשים לחלק המעות בעין וכל הנכסים לכל בע"ח לפי סך המעות שחייבין לו ואסור לשום בע"ח לתפוס בעצמו, הוא מהדינים שנוגע לכל אנשי המדינה וממילא הוי בזה לפסק הרמ"א דד"מ.

חלק ב' – באיזה "מלכות" שייך דד"ד

דין מדינה שהשלטון נבחר על ידי תושבי המדינה

[יש בזה נ"מ בין טעמי הרשב"ם והר"ן ביסוד דד"ד]

סברות שיש דד"ד בשלטון הנבחר

מכמה סברות, שייך דד"ד בממשלה הנבחרת על ידי תושבי המדינה.

#1 – הסכימו עליו בני אותה הארץ

23. [לפי הטעם לדד"ד של הרשב"ם (וכן פסקו הרמב"ם, טור ושולחן ערוך) שהסכימו עליו בני אותה הארץ, נראה פשוט ששייך דד"ד במדינה שהשלטון נבחר על ידי תושבי המדינה.]

24. וכן כתב בפתחי חושן (הלכות גניבה, עמוד יד) שמדברי הרמב"ם יש ללמוד שבזמנינו במקום שיש שלטון תקין שנבחר על ידי בני המדינה שייך בו דינא דמלכותא. מה שאין כן בשלטון שעלה שלא על פי סדרי שלטון תקין אין מקום לדינא דמלכותא. מיהו אפשר שכל שאינו עושה לצורך עצמו אלא לצורך בני המדינה אין לחלק כד, וצ"ע.

#2 – יש לדיניהם דין משום תיקון המדינה

[בנוסף לזה, מסברא אין לחלק בין "מלך" לבין שלטון הנבחר על ידי תושבי המדינה, כיון שמסתמא טעמא של דד"ד משום ישוב הארץ, ולכן מה לי "מלכותא" מה לי "ממשלה" הנבחר בידי תושביה.]

משנה באבות (פרק ג משנה ב)

25. רבי חנינא סגן הכהנים אומר הוי מתפלל בשלומה של מלכות שאלמלא מוראה איש את רעהו חיים בלעו.

שיטה דבשלטון הנבחר, שייך דינא דמלכותא דינא

26. כתב בשו"ת פאת שדך הנ"ל (סימן קסה), שאין דד"ד תלוי במלכות ממש, אלא בכל שלטון שייך הכלל דינא דמלכותא דינא, והביא כמה סברות לזה.

שו"ת ישכיל עבדי (חלק ו, חושן משפט סימן כח)

ה"ה בית הנבחרים והמחוקקים, גם שאינם מעוטרים בעטרת מלכם, דינם כדיו מלך וי"ל בהו דד"ד. ומכל שכן אתו, מכיון שנבחרו על ידי אזרחי המדינה, ואדעתא דהכי בחרו בהם להוציא חוקים ומשפטים, כפי ראות עיניהם לטובת המדינה, שאף המיסים המטילים על בני המדינה הוא לטובתם, דבלא מיסים אין קיום למדינה, וכל אזרח במדינה חפץ בקיום המדינה כמובן.

שו"ת יחוה דעת (חלק ה סימן סד)

28. נראה שגם במדינה שאין השלטון על פי מלך, אלא על פי ממשלה הנבחרת על ידי תושבי המדינה, שייך בהם הכלל דינא דמלכותא דינא, בכל מה שנוגע לתשלומי מסים וארנוניות ומכס וכדומה.

סברא שאין דד"ד בשלטון הנבחר

ר"ן (נדריים כח, א ד"ה במוכס העומד מאליו)

29. כתבו בתוספות דדוקא במלכי עובדי כוכבים אמר דדינא דמלכותא דינא מפני שהארץ שלו ויכול לומר להם אם לא תעשו מצותי אגרש אתכם מן הארץ, אבל במלכי ישראל לא לפי שא"י כל ישראל שותפין בה, עכ"ל.

[הרי כפשוטו, בשלטון הנבחר לא שייך דינא דמלכותא דינא, דאין הארצות קנין המלך כלל.]

[דחיה לכך] שו"ת פאת שדך (סימן קסה)

30. [מבואר מדבריו שאף על פי שכתבנו בשיטת הר"ן (והרא"ש, רשב"א ועוד) שלפי הטעם לדד"ד שהארץ של המלך, נראה כיום שאין הארץ של הממשלה או של העומד בראשה, ולכן אין למימר דינייהו דין, מכל מקום אף לטעם זה שייך דד"ד באותן מדינות מכיון שהארץ של העם וכוחם יפה כמו המלך.]

שיטה דבשלטון הנבחר, לא שייך הכלל דינא דמלכותא דינא

[יש מעט פוסקים הסוברים...]

שו"ת משנה הלכות (חלק ו סימן רעז)

חברה בע"מ שפשטה את הרגל וע"פ דינא דמלכותא פטורים מלשלם לנושים חובותיהם אי יש חיוב
does the president of the company need to pay personally - לדמ"ד או אמרינן דמ"ד

31. וגם דינא דמלכותא בזמן הזה במקום שאין מלך אלא מה שקוראים דעמקראטיא צ"ע אי יש בזמן
הזה דינא דמלכותא, [1#] דכבר הבאתי מה שכתב הריב"ש בשם הרשב"א דלא אמרינן דינא
דמלכותא אלא היכא דהמשפט הוא למלכות לבד, אבל במקום שהמשפטים בבית משפט ויש כח
להשופטים לדון כפי שקול דעתם ולפי ההלכות כפי מה שהם מחדשים לפעמים כזה שוב אין כאן דין
דדינא דמלכותא דינא כיון דאין זה דין מלכות אלא דין השופטים.

32. ולפי"ז במדינה זו [ארצות הברית] שידוע שהשופטים יש להם משפטים בל ידעום [2#] ובפרט שיש
כאן יותר מזה היינו דזשורי בלע"ז שלוקחים איזה שכורים מהשוק, בני אדם שמעולם לא למדו משפט
והם מושחתים בטבעם והם החותכין את הדין ע"פ רוב ותלוי בדעתם, ודאי כה"ג ליכא למימר דינא
דמלכותא דינא. [3#] ואפילו המלכות כמה פעמים פוסקים איזה דין והבית משפט העליון (סופרים
קארט בלע"ז) סותרין אותו א"כ פשוט דאין כאן דין דינא דמלכותא לענין זה לפי שיטת הרשב"א
והריב"ש הנ"ל וממילא צ"ע גם לענין קנינים מה דינם אי שייך בהוא דינא דמלכותא כה"ג ואין הזמן
גרמא להאריך בזה הפרט, עכת"ד.

כל שלטון ושר בעירו ומושל במקומו האם דינו דין

33. [יש לעיין אם נאמר דד"ד רק ב"מלך" או אף בשר או מושל אחר, אף שאינם ממש "מלכים"
בתואר, שם, כח, וכי'. והנידונים הם שנים: א. האם שייך דד"ד בפקידים וממונים תחת המלך עצמו,
ב. האם שייך דד"ד בשר או דוכוס המושל בעירו, אך אינו ממונה בידי מלך.]

[ולענין זה נחלקו בגדרי הרשב"א בתשובתו אם דיבר לענין נידון הראשון או לענין נידון השני, וקודם
נציע את דברי הרשב"א בזה.]

שו"ת הרשב"א (חלק א סימן תרלז)

34. עוד השיב דכל שלטון הממונה בעירו ומשל במקומו דינו דין. והוא בעירו בכלל דינא דמלכותא כל
זמן שעושה כחוקי מקומו דומיא דמלך ממש. זה ברור. והראיה תדע דקטלי דיקלי וגשרי גישרי,
כלומר הפקידים הממונים.

הרי הרשב"א הביא לראיה את דברי הגמרא בבבא קמא ק"ג, ב

35. גופא, אמר שמואל: דינא דמלכותא דינא. אמר רבא: תדע, דקטלי דיקלי וגשרי גישרי ועברינן
עליהו. א"ל אביי: ודלמא משום דאייאוש להו מינייהו מרייהו! אמר ליה: אי לא דינא דמלכותא דינא
היכי מייאשי? והא לא קא עבדי כדאמר מלכא, מלכא אמר: זילו וקטלו מכל באגי, ואינהו אזלו וקטלו
מחד באגא! שלוחא דמלכא כמלכא, ולא טרח, ואינהו אפסיד אנפשיהו, דאיבעי להו דאינקוט
מכוליה באגי ומשקל דמי.

נידון הראשון – אם יש דד"ד בממונה מאת המלך

שו"ת מהרי"ק (סימן קצד)

36. משמע [מדברי הרשב"א הנ"ל] דאפילו אין המלך או השר בעצמו אלא שהוא פקיד או ממונה מאתו דדינו דין, וכו' עכ"ל.

וכן בכנסת הגדולה (חושן משפט סימן שסט הגהות הטור אות י) [אחר שציין לדברי הרשב"א (בג' תשובות), ולדברי המהרי"ק הנ"ל, הוסיף]

37. וראיתי לבעל בנימין זאב (סימן רצד) כתב דהוא הדין שליח המלך דינו כמלך והביא ראיה מתשובה זו של הרשב"א, גם לבעל שלטי הגיבורים (ב"ב כט, א אות ג) ראיתי שכתב, ולא דוקא המלך אלא אפילו שלוחא דמלכא הוי כמלכא כל זמן שעושה שליח מחקי המקום, ואם אינו ממש כמצות המלך ששינה קצת ממצות המלך אפילו הכי דינא דהאי שלוחא הוי דינא.

ומיהו נראה שצריך שיהיה שליח מהמלך ממש לאפוקי שאם אחד מהחצרנים מן המלך עשה שאין זו שלוחא דמלכא כמלכא, שאף על פי שהמלך לא ימחה בו אין בכך כלום מאחר שהמלך לא מנוהו שלוחו.

נידון השני – אם יש דד"ד בשר ומושל בעירו

כנסת הגדולה (חושן משפט סימן שסט הגהות הטור אות י) - [בהמשך דבריו הביא הבנה אחרת מדברי הרשב"א]

38. כפי הנראה שהם מבינים דהרשב"א מיירי בשלטון ושר הממונה מהמלך, ולא היא, דהרשב"א לא בא לומר אלא שאין צריך שיהיה מלך ממש אלא אפילו שאינו מלך אלא דוכוס שר ומושל בעירו דינו דין אף על גב דהוי מלכותא בלא תגא... הרשב"א גילה לנו דלאו דוקא מלך מעוטר אלא כל שר ומושל בעירו יש לו דין מלך, עכ"ל.

כסא משפט (מכון להוראה, סימן מה)

39. בזמן הזה שכל מושל הנבחר מהציבור יש לו כל תוקף של דינא דמלכותא ואין צריך לזה דוקא מלך כמבואר בתשובות חתם סופר (חוי"מ סימן מ"ד), וכו', דדין גמור הוא כיון שהציבור קיבלו עליהם.

חלק ג' – האם שייך דד"ד בא"י

הקדמה - פרשת המלך

[רקע על פרשת המלך...]

40. יש פוסקים שהוכיחו מפרשת המלך (שמואל א פרק ח) שדד"ד שייך רק במלכי אומות העולם ולא במלכי ישראל, ויש שהוכיחו מפרשת המלך שדד"ד שייך אף במלכי ישראל.

רד"ק (שמואל א פרק ח פסוק יז)

41. "ואתם תהיו לו לעבדים" - אחר שאמר כל הפרשה, מה צריך "ואתם תהיו לו לעבדים" הלא אמר שיקח הבנים והבנות והשדות והכרמים וכל מה שירצה, אמרו רבותינו ז"ל שיוכל להטיל מס עליהם, כתיב הכא "לעבדים" וכתוב התם "והיו לך למס ועבדוך".

[אמנם נחלקו בגמרא אם הדברים שאמר שמואל הנביא בפרשת מלך, מלך מותר לעשותם ... או אינו מותר לעשותם...]

סנהדרין כ, ב

42. אמר רב יהודה אמר שמואל: כל האמור בפרשת מלך - מלך מותר בו. רב אמר: לא נאמרה פרשה זו אלא לאיים עליהם, שנאמר (דברים י"ז) "שום תשים עליך מלך" - שתהא אימתו עליך. כתנאי, רבי יוסי אומר: כל האמור בפרשת מלך - מלך מותר בו, רבי יהודה אומר: לא נאמרה פרשה זו אלא כדי לאיים עליהם, שנאמר "שום תשים עליך מלך" - שתהא אימתו עליך.

מחלוקת ראשונים אם נפסק שמלך מותר בו או לא

כל האמור בפרשת מלך, מלך מותר בו

המאירי (נדרים כח, א)

43. דבר זה אין בו חלוק בין מלכי ישראל למלכי אומות העולם שהרי אף במלכי ישראל פסקנו בסנהדרין שכל האמור בפרשת מלך על יד שמואל הנביא מלך מותר בו, וכו'.

[מבואר שלדעת המאירי כל האמור בפרשת מלך מלך מותר בו, אם כן מה שציוה המלך הרשות בידו, ודין מלכי ישראל שוה לדין האומות בדבר זה].

כל האמור בפרשת מלך, מלך אסור בו

44. נמוקי יוסף (נדרים כח, א) כתב: הסכימו רוב המפרשים ז"ל דדוקא במלכי אומות העולם וכו', ומלכי ישראל אין דינן דין אלא עפ"י התורה דק"ל במס' סנהדרין (כ, ב) כל הכתוב בפרשת המלך בספר שמואל, מלך אסור בו, ולא אמרה תורה אלא ליראם ולבהלם שלא ישאלו להם מלך.

טעמים לדד"ד ונ"מ

[עוד נ"מ בין טעמי הרשב"ם והר"ן ביסוד דד"ד]

שיטת הרשב"ם - המדינה עצמה ניחא להו

45. הנה בהא דדינא דמלכותא דינא כ' רשב"ם (בב"ב נד, ב) הטעם דהמדינה עצמה ניחא להו.

שו"ת חתם סופר (חלק ה חושן משפט סימן מד) [אחר שהביא את דברי הרשב"ם]

46. לפ"ז אין לחלק בין מלך או"ה למלך ישראל שאפי' מלך ישראל שאין הארץ שלו כ"א לשבטי נתחלקה מ"מ כל נימוסיו וחקיו מקבלי עליהם ברצונם ומחילה גמורה הוא.

שיטת הר"ן - ארץ ישראל הונח לכל אחד ואחד מישראל ואינה של מלך

[שיטת הר"ן (בשם תוספות), רא"ש, רשב"א (בשם ה"ר אליעזר ממיץ) ועוד ראשונים...]

ר"ן (נדרים כח, א ד"ה במוכס העומד מאליו)

47. כתבו בתוספות דדוקא במלכי עובדי כוכבים אמר דדינא דמלכותא דינא מפני שהארץ שלו ויכול לומר להם אם לא תעשו מצותי אגרש אתכם מן הארץ, אבל במלכי ישראל לא לפי שא"י כל ישראל שותפין בה, עכ"ל. ובדומה לזה כתב הרא"ש (שם פ"ג סי' יא).

נפסק להלכה שדד"ד שייך במלכי ישראל ובמלכי אומות העולם

רמב"ם בהלכות גזלה (פרק ה הלכה יא), הטור והשלחן ערוך (חשן משפט סימן שסט סעיף ו')

48. דין המלך דין הוא, בין שהיה המלך גוי בין שהיה מלך ישראל.

שו"ת ישכיל עבדי (חלק ו, חושן משפט סימן כח)

49. [סיכום דבריו שם] שבשום ענין אין חילוק בין מלכי ישראל למלכי אומות העולם בדד"ד, אין אנו צריכים לחפש חילוקים בזה לדברי החולקים דלא קיי"ל כוותיהו.

רב אשר וויס (פרשת חקת, שנת _____, בענין דד"ד)

50. הרשב"א והר"ן כתבו לפי דרכם דבא"י אין דד"ד משום שאין הארץ קנין המלך אלא מוחזקת לנו ולאבותינו וכל אחד מישראל יש לו חלק ונחלה בה. אך אין זה דעת ה"טור (שם), אלא גם בא"י אמרינן דד"ד, וכן הוא דעת הרמב"ם, דבין במלכי ישראל ובין במלכי האומות אמרו כן, וכן דעת רוב הפוסקים. ונראה דסברו דיסוד הלכה זו משום הסכמת בני העם ולא משום כח השררה וקנין של המלכות.

מלכי אומות העולם בארץ ישראל

שו"ת הרשב"א (חלק ב סימן קלד)

51. ואי נמי: בארץ ישראל, דלא אמרינן בה: דינא דמלכותא דינא, כדעת קצת רבותינו הצרפתים ז"ל, לפי שארץ ישראל ירושה היא לנו מאבותינו, להדיוט כמלך.

אבל עכשיו שיש למלכי האומות בנו מלוכה, ומה גם שהשוקים והרחובות הם למלכים, והם יכולים לסגור ולבנות ברחובות עיר, וכן אנו רואים אותם נוהגין כן, אם נתן המלך לאלו להעמיד להם דלתות, עושים, דדינא דמלכותא דינא.

אך, במנחת שלמה (נדרים כח, א, עמוד קעג)

52. לדברי הר"ן דבא"י אין נוהג ד"ד לפי שכל ישראל שותפין בה, אפשר דזהו דוקא במלכי ישראל שאין הארץ שלהם, אבל במלך עכו"ם שכבש בא"י, כיון שעכו"ם קונה בכיבוש מלחמה חשיב כבעלים דד"ד גם בא"י, ואף שאנו יכולים לחזור ולכבוש מידם, אבל לגזול אסור.

דין מלך ישראל בחו"ל

שו"ת הרשב"א (חלק א סימן תרלז)

53. כל שלטון ישראל הממונה בעירו ומשל במקומו דינו דין. והוא בעירו בכלל דינא דמלכותא כל זמן שעושה כחוקי מקומו דומיא דמלך ממש. זה ברור. והראיה תדע דקטלי דיקלי וגשרי גישרי (בבא קמא קיג, ב), כלומר הפקידים הממונים ואף במלכי ישראל בחוצה לארץ. ודוקא בארץ שהיא ירושה לכל ישראל הוציאו רבותינו הצרפתים בנדרים.

54. מפורש בר"ן (נדרים כח, א) ובמילתא בטעמא, שכתב: וכתבו בתוספות דדוקא במלכי עובדי כוכבים אמר דדינא דמלכותא דינא מפני שהארץ שלו ויכול לומר להם אם לא תעשו מצותי אגרש אתכם מן הארץ, אבל במלכי ישראל לא לפי שא"י כל ישראל שותפין בה ע"כ, הרי שהר"ן בשם התוס' כותב לחלק בזה בהדיא בין מלכי עכו"ם למלכי ישראל, אלא שדבר חילוקו הוא רק לענין ארץ ישראל לפי שכל ישראל שותפין בה, ומשמע אבל בחו"ל אין חילוק וגם במלכי ישראל - אם ישנם בחו"ל - שייך דד"ד.

מנחת שלמה (נדרים כח, א, עמוד קעג)

55. גם יש לדון במלך ישראל בחו"ל אם נוהג בו דד"ד, כיון שבזה לא שייך טעמו של הר"ן "שא"י כל ישראל שותפין בה", וחושבני שגם מלך ישראל בחו"ל חייב לקבוע חוקים לפי דין תורה הקדושה, ואם אין קובעים על פי דין תורה, אין להם ערך.

האם שייך דד"ד בא"י בימינו

56. [נחלקו פוסקי דורנו אם שייך דד"ד להממשלה בא"י בימינו, שמצד אחד הממשלה נבחרת בידי תושביה ויש כמה סברות שהזכרנו לעיל ששייך לממשלה כזו דד"ד. אך מצד שני, יש סוברים שאין דד"ד בא"י ובפרט לממשלה שאינה מושלת לפי חוקי התורה.]

חלק ד'

Some applications of Dina DeMalchusa

כסא משפט (מכון להוראה)

סימן מה

1. שאלה, כפי הנהוג במדינתנו בדיני דמלכותא בקצת עסקים ומסחרים שצריך להיות להם רשיון (לייסענ"ס) ויש מסחרים שעפ"י דינם אין נותנין רשיון רק לאיש אחד בכל מחוז כדי שלא יתרבו המתעסקים בזה במקום אחד, ויקפחו זה את זה פרנסתם, ולכן אין נותנים להשני רשיון רק כשהראשון נותן הסכמה על זה, ומעתה יש להסתפק אם לראובן היה רשיון, ושמעון שלא היה לו רשיון והוא עוסק באותו מסחר בלא יודעין ממושלי העיר, ועי"ז מקפח פרנסת ראובן, האם מותר לראובן לומר להמושל העיר ששמעון מתעסק בזה ועי"ז לא יניחו מושלי העיר את שמעון להתעסק בזה המסחר.

2. תשובה, דין זה יש ללמוד ממש"כ הסמ"ע (בחו"מ סימן קנ"ו ס"ק כ"ח) וז"ל, במרדכי פרק הגוזל בתרא פסק אם אמר השר מעצמו איני רוצה שידור שום יהודי כאן כי אם ברשות ראובן דאז ראובן יכול לעכב על כל הבא לגור שם וכו' (ומשמע מזה אבל ראובן אסור להשתדל כן עם השר) וכן נראה מדברי המהרי"ק (שורש קע"ג) וסיים שם אבל אם חק השר לא היה מתחילה אלא לטובתו ולא לטובת ראובן שלא ידור שם יהודי אחר בלי רשותו דאז אין ראובן יכול למחות אף שיש לו היזק מזה ד"מ עכ"ל, ומבואר דכל תקנה שנעשה לצורך ראובן יכול ראובן לעכב ואם תקנת השר אינו לטובתו אסור לו לעכב, ואף כשנעשה לטובתו יכול לעכב רק כשיש כבר תקנה זו אבל להשתדל שיעשה תקנה זו אסור, וטעם הדבר הוא דכל שעשה השר התקנה לטובתו הרי זה כנותן לו את זה הזכות והבא שם בלי רשותו הרי זה גוזל את זכותו, וע"כ בזה"ז שכל מושל הנבחר מהציבור יש לו כל תוקף של דינא דמלכותא ואין צריך לזה דוקא מלך כמבואר בתשו' חת"ס (חו"מ סי' מ"ד) דאף הר"ן בנדרים שכ' דדוקא במלכי עכו"ם שכל הארץ שלו הוה דד"מ, זה רק לענין מס שנותנין בע"כ להמלך אבל מנהגים ונימוסים של המדינה גם הר"ן מודה דדין גמור הוא כיון שהציבור קיבלו עליהם כן והמחזיק בממון חבירו בחוק המלכות אין בו משום גזל עיי"ש, וכו'.

3. וא"כ ה"ה בזמננו כשהתקנה נעשה לטובת הנהגת המסחר שייך בזה דד"מ וממילא פשוט שהוא יכול לעכב את שמעון ע"י שמודיע להמושל וני"ד הוא ממש כנדון הסמ"ע הנ"ל, ובתשובות חת"ס (חו"מ ס' קע"ה, הובא בפ"ת אות ח') כ' שם בנדון מי ששכר מהשר הארענדע למכור משקים והשר גזר שלא לקנות רק אצלו ובא אחר ומכר בחשאי כ' החת"ס דהראשון יכול למחות משום דד"מ וכיון שזה מס של השר שלא יקנו רק אצל הארענדע זה, ובעל הארענדע קנה את הזכות הזה א"כ העובר על זה גונב את הישראל שעומד במקום השר עיי"ש.

4. וכ"כ בתשובות בית יצחק (חחו"מ סי' פ') בפשיטות דאם יש לאחד רשיון מהמלכות ששייד לו הזכות להדפיס איזה ספר אסור לאחד להדפיס מצד דד"מ ותמך יסודו על החת"ס הנ"ל דכל שהוא לטובת בעלי האומנים מחוייבים להחזיקהבדני דמלכותא עיי"ש, וכ"כ בשו"מ (ח"א ס' כ', הובא בד"ג כלל ט"ו) בנדון שאלתו ומחלק שם דאם הפקידה מהמושל הוא משום שלא יתרבו י"ש ועי"ז יקופח פרנסם אז יכולין לעכב את המוכר בלי רשיון אף ע"י מסירה אבל אם כל אחד יכול למכור רק שצריך לשלם מס אסור עיי"ש, והוא מטעם שכל המהרי"ק דכל שהוא לטובת ישראל יכול לעכב.

וא"כ בנידון שאלתנו כיון שחוק המלכות שצריך דוקא רשיון ורק מי שיש לו רשיון יש לו זכות המסחר בוודאי יכול לעכב ע"י המלכות.

סימן מו

5. שאלה, מי שיש לו שונא שהוא מצער אותו שבכל לילה הוא מצלצל לו בהטלפון ומעיר אותו ואת משפחתו. והוא אינו יודע מי הוא זה, ואין לו עצה רק אם הוא ימסור להמשטרה והם יתפסו מאיזה מקום מצלצלין אליו, והחוק הוא שאין המשטרה מזדקק לזה, רק אם הוא חותם מקודם תביעתו נגד המצלצל, ואח"כ כשיתפס המצלצל לא יועיל מחילתו, האם הוא מותר למסור, דאם יתפס אז יכול לבא לו היזק בממון ולפעמים גם מאסר.

6. ... זה המצער ומצלצל באמצע הלילה הוא חייב עונש מעיקר הדין מצד דד"מ, דכיון שכך דד"מ קבוע בנימוסיהם, ואילו ה' דינו תקיפה היינו ג"כ קונסים אותו, ובכה"ג אמרינן דדמ"ד כמו שכ' בתש' ח"ס (חו"מ סי' מ"ד).

וכעיי"ז כתב המהרש"ם (בתשו' ח"ג סי' רע"ג) שכ' במי שמסר על חברו שעבר על חוק המלכות וקנסו אותו כ' המהרש"ם דכיון דכתבו הפוסקים דדמ"ד הוא גם על קנסות א"כ ע"י מסירתו לא נתחייב יותר מדינו, ונהי' שלא טוב עשה שמסר מ"מ אינו חייב לשלם כמו המוסר לעכו"ם על הפקעת חוב עיי"ש, ועי' מה שכ' בספר משיב בהלכה (יור"ד ח"ב סי' ס"ד ענף ג).

רב אשר וויס (פרשת חקת, שנת , בענין דד"ד)

7. נשאלתי בזה על ידי מוסד חינוכי בארצות הברית:
[1#] שם יש חוק שמחייב כל מוסד חינוכי להתקין מערכת אוטומטית של כיבוי אש, מחשש סכנת חיי הילדים כיון שרוב הבנינים שם עשויים עץ, האם חוק זה מחייב כדין תורה מצד דד"ד.

[2#] וכך יש להסתפק גם לגבי חוקי התעבורה והתברואה.

[3#] ודוגמא נוספת לשאלה זו במדינות מסויימות שבשעת התפרצות מחלות מסויימות החוק מחייב קבוצות סיכון להתחסן, האם חוק זה מחייב מכח הלכה זו.

8. תשובה: הנה מקורות הגמרא בהלכה זו עוסקים כולם בדיני ממונות, אך זיל בתר עטמא, ולפי המבואר לעיל נראה לכאורה דגם באלה אמרינן דד"ד דהלא מחובת המלך לתקן תקנות לרווחת הציבור לא רק בעניני ממון אלא "בכל דבר" שהוא לצרכי הציבור החיוניים, וכיון שנתברר דכל יסוד הלכה זו מעצם דין המלכות והשררה הוא נראה לכאורה דדין זה מחייב גם לנהוג לפי חוקי המלכות גם בענינים הנ"ל.

OHR SOMAYACH'S – ASK THE RABBI

Topic: **Driving, Faster than the Speed Limit**

S. Z. Jessel from Toronto, Ontario wrote:

According to Jewish Law, can you go 65 miles per hour in a 55 mph zone?

Dear S. Z. Jessel,

I posed your question to Rabbi Chaim Pinchas Scheinberg, *shlita*, who said that 'speeding' is prohibited because of the concept '*Dina d'Malchuta Dina*' - '**Civil law is Halacha.**' He pointed out that this might even be considered a Torah prohibition.

However, Rabbi Scheinberg said the definition of 'speeding' depends not on what's written in the traffic codes but on how the law is enforced. If the authorities are not so strict - for instance, they won't give you a ticket for going 65 mph - then it would be *halachically OK* to go 65, although he does **not** advocate exceeding the *posted* limit. If, on the other hand, they **are** strict and **would** fine you, then it would be forbidden.

He felt that the authorities in the USA are generally not so strict about people going 65 mph in a 55 zone, and therefore it would be permitted. **This does NOT mean that if you get a ticket for going 65 you don't have to pay it!**

I am reminded of one person who did get caught going 75 in a 55 zone.

"I know I was going 75, officer, but my wife is having a baby and I have to get her to the hospital as fast as possible."

"But your wife isn't in the car" said the policeman

"*Zoinks!* You know how you forget things when you're in a hurry!"